

VERKKO-OPETTAJAN ABC

Tea Haavisto

Risto Kivipensas

Ulla Tervo

Ammatillisen opettajankoulutuksen
kehittämishanke
Huhtikuu 2012
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Haavisto Tea, Kivipensas Risto, Tervo Ulla
Verkko-opettajan ABC

Opettajankoulutuksen kehittämishanke 36 sivua
Huhtikuu 2012

Tässä verkko-opettajan ABC teoksessa käsitellään verkko-oppimisen ja opetuksen perusasioita. Työhön on pyritty kokoamaan kohtuullisen monipuolisesti ja tiiviisti asioita joita opettajan tulee huomioida verkko-opetusta aloittaessaan. Työn ensimmäisessä kappaleessa määritellään verkko-opetuksen ja oppimisen terminologiaa, jota tässä työssä on käytetty. Toisessa kappaleessa Tea Haavisto pureutuu verkko-opetuksen vahvuuksiin sekä sen suomiin mahdollisuuksiin. Tässä kappaleessa käsitellään verkko-oppimisen ehdottoman edun, paikasta ja toisinaan myös ajasta riippumattomuuden lisäksi, verkon mahdollisuuksia yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen näkökulmista ja yhteisen tiedon rakentamisen näkökulmasta. Verkko-oppimista käsitellään siis pääasiassa konstruktivisen oppimiskäsityksen kautta.

Kolmannessa kappaleessa, tekijänoikeudet etäopetuksessa ja muut sopimusasiat, Ulla Tervo paneutuu tekijänoikeusasioihin ja tuo esille huomionarvoisia asioita mm. verkko-oppimiseen ja tekijänoikeuksiin liittyen. Tässä kappaleessa otetaan esille myös verkko-oppimiseen liittyviä tietosuoja-asioita.

Työn viimeisessä osiossa on Risto Kivipensaan kirjoittama kappale, opettajana verkossa, jossa käsitellään verkko-oppimisen mahdollisuuksia ja heikkouksia sekä opiskelijan, että opettajan näkökulmasta. Tässä kappaleessa on tiivistetty nä opettajan kannalta huomioon otettavia seikkoja, ennen verkko-opetuksen aloittamista.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
SISÄLLYS.....	3
1 JOHDANTO.....	4
2 MÄÄRITTELYT.....	5
2.1 Sulautuva opetus.....	5
2.2 e-Oppiminen.....	6
2.3 Monimuotoinen opetus.....	6
2.4 Oppimisalusta, verkko-oppimisympäristö.....	7
2.5 Wiki ja blogi.....	7
2.6 Synkroninen ja asynkroninen.....	8
3 VERKKO-OPETUKSEN VAHVUUDET.....	9
3.1 Ajan ja paikan joustavuus.....	9
3.2 Uudet mahdollisuudet.....	10
3.3 Tiedon saatavuus ja jakaminen.....	10
3.4 Vuorovaikutuksen yhteisö.....	10
3.5 Yhteisöllisyys ja tasa-arvo.....	11
3.6 Palaute.....	13
3.7 Muita vahvuuksia.....	13
4 TEKIJÄNOIKEUDET ETÄOPETUKSESSA JA MUUT SOPIMUSASIASIAT..	14
4.1 Tekijänoikeus.....	15
4.1.3 Opettajan erityisoikeudet.....	18
4.1.4 Erityisoikeudet etäopetuksessa.....	19
4.2 Digilupa ja etäopetus.....	20
4.2. Avoimesti lisensoitu sisältö.....	21
4.3. Tietosuoja ja palvelujen käyttöehdot.....	22
5 OPETTAJANA VERKOSSA.....	23
5.1 Kenelle verkko-opetusta.....	24
5.2 Avoimesti vai suljetussa ympäristössä?.....	25
5.3 Aloittaminen.....	26
5.4 Orientointi ja motivaatio.....	27
5.5 Aika, resurssit ja ajankäyttö.....	28
5.6 Asynkroninen opetus.....	29
5.7 Synkroninen opetus.....	31
5.8 Asynkronisen ja synkronisen verkko-opetuksen yhdistäminen.....	32
5.9 Palautteen antaminen verkko-opinnoissa.....	33
6 YHTEENVEETO.....	34
6.1 Verkko-opettajan huoneentaulu.....	34
6.2 Johtopäätökset.....	35
LÄHTEET.....	36

1 JOHDANTO

Verkkokurssien ja verkko-opetuksen reilun 15 vuoden historiassa on käyty läpi monia kehitysvaiheita. Aluksi oppimateriaali siirrettiin sellaisenaan verkkoon ja verkko-oppija luki tekstiä tietokoneen näytöltä. Toisen vaiheen aikana mukaan tuli oppimisalustat, jotka tarjosivat jo työkalut kurssin rakentamiseen. Tavoitteet ja sisältö alkoivat hukkuu mahdollisuuksien paljouteen, kun keskustelu-, testi- ja ryhmätyömahdollisuudet tulivat mukaan. Perusasiat ja oppijan prosessi alkoivat ohjata suunnitteluprosessia kolmannessa vaiheessa. Tuolloin hyödynnettiin vain niitä työkaluja ja aineistoja joiden nähtiin tukevan oppimista. Tällä hetkellä sosiaalisen median palveluiden käyttö sekä käyttäjien omien aineistojen luominen ja jakaminen ovat olennaista. Tyypillisesti verkko-opettaja käy läpi nämä samat kehitysvaiheet, joskin lyhyemmässä ajassa. (Suominen 2011, 15-16)

Verkko-oppimisalustat ja työkalut muuttuvat ja kehittyvät kokoajan. Oppiminen verkossa tapahtuu kuitenkin samojen pedagogisten perusasioiden kanssa, kuin muillakin menetelmillä. Verkko antaa toisaalta mahdollisuuksia, mutta myös rajoittaa osittain opettajan käytössä olevia työkaluja.

Verkko-opetusta ja -oppimista on tutkittu ja siitä on kirjoitettu sen lyhyehkön historian aikana kohtuullisen paljon. Tässä työssä on pyritty kokoamaan kirjoittajien mielestä oleellisia asioita, jotka opettajan tulisi huomioida siirtäessään opetusta verkkoon. Tämä ei ole mikään kattava verkko-oppimisen ohjekirja ja osa asioista saattaa tuntua ne luettuaan aivan itsestään selvyyksiltä.

Tässä työssä lähtökohtana on konstruktivinen oppimiskäsitys. Verkko-oppimista käsitellään lähinnä konstruktivisen oppimiskäsityksen ja erityisesti vielä sosiokonstruktivisen oppimisen näkökulmasta. Työstä löytynee kuitenkin myös joitakin pieniä elementtejä myös muunlaisen oppimiskäsityksen omaavalle opettajalle, kuten behavioristisesti suuntautuneempaan opetukseen. Tärkeimpänä lähtökohtana tämän työn tekemiselle on ollut kirjoittajien oman tietämyksen syventäminen verkko-oppimisen alueella.

2 MÄÄRITTELYT

2.1 Sulautuva opetus

Tieto- ja viestintätekniiikan hyödyntäminen ja yhdistäminen opetukseen ja opetusmuotojen kehittämien niiden avulla on sulautuvaa opetusta.

Sulautuvassa opetuksessa yhdistetään perinteisen lähiopetuksen ja verkko-opetuksen menetelmiä. Englannin -kielisen termin ”blended learning” suomen -kielinen käännös sulautuva opetus on Levosen, Joutsenvirran ja Parikan mukaan kuvaavampi kuin aikaisempi käännös ”sulautettu opetus”. Sulautuva opetus kuvaa heidän mielestään todellisemmin ilmiön jatkuvaa ja aktiivista luonnetta verrattuna sulautetun opetuksen painottamaan opettajan roolia erilaisten opetusmenetelmien ja opetusteknologioiden yhdistäjänä. (Joutsenvirta 2009, 10).

Sulautuva opetus on opetuksen ympäristöjen integroitumista ja sulauttamista uudeksi kokonaisuudeksi. Charles Graham (2006) toteaa opetuksen olevan tietoverkon ja lähiopetuksen välillä toteutetun opetuksen integrointia. (Joutsenvirta 2009, 16)

Sulautuva opetus voidaan kuvata laajemman määrittelyn mukaan eri aktiviteettien näkökulmasta, kuten lähijaksot, online e-oppiminen ja itseopiskelu. Se voi tarkoittaa myös mentorointia ja työssäharjoittelua.

Sulautuvan opetuksen määritelmä on usein nähty haasteellisena määrittellä. Mikä tahansa opetus voidaan kuvata eri viestintämuotojen ja toimintamallien integraationa. Levonen, Joutsenvirta ja Parikka summaavat sulautuvan opetuksen tavoitteena olevan moninaisista elementeistä koostuva oppimisympäristö mikä kokoaa tarkoituksenmukaisesti opetuksen elementit, prosessit ja tieto- ja viestintätekniiikan (tvt) tarjoamia ympäristöjä ja vuorovaikutusvälineitä soveltuvin menetelmin ja soveltuvisissa tilanteissa. (Joutsenvirta 2009, 16-17)

2.2 e-Oppiminen

Varsin yleinen termi on myös e-oppiminen, *e-learning*. E-oppiminen on verkko-oppimisen, verkko-opetuksen ja verkkopohjaisten etäopetusmuotojen termi (Joutsenvirta 2009, 15). Termi on yritysmaailman suosima nimitys verkko-opetukselle. Yrityksille e-oppiminen merkitsee mahdollisuutta tehokkuuteen ja kustannussäästöihin sekä verkon tuoman mahdollisuuden jakaa itseopiskelutyyppistä materiaalia. Yritysten ulkopuoliselle suunnattu e-learning materiaali on usein lähellä markkinointiin ja tiedonjakamiseen liittyvää materiaalia.

E viittaa englannin sanaa *electronic*, sähköinen tai elektroninen. Tavallisesti e-oppiminen viittaa laitteisiin joita käytetään opetuksen, oppimisen ja opiskelun tukena. Yksinkertaisimmillaan se on sisältöjen siirtämistä sähköisesti Internetiin eri välineiden avulla. Monesti termi viittaa itseopiskelupaketteihin tietoverkoissa.

Laajemmin tarkasteltaessa e-learning termillä voidaan viitata tietokoneiden, tietoverkkojen sekä niihin liittyvien palveluiden soveltamiseen koulutuksessa ja opetus-opiskelu-oppimisprosessiin. Tällöin termiin sisältyy monia eri sovelluksia kuten tietokoneavusteinen opetus, web-pohjainen harjoittelu, virtuaalikoulu ja erilaiset verkkoyhteisöt. Näin e-opetus termi tukee monimuoto-opiskelua sekä yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen mahdollisuutta. (Tella, 2011, 18-19)

2001 julkaistussa Verkko-opetuksessa, opettaja verkossa –kirjassa verkko-opetuksella viitataan opetukseen, opiskeluun ja oppimiseen, jonka jokin osa perustuu tietoverkoissa olevaan tai sieltä saataviin aineistoihin ja palveluihin. (Tella 2011, 21)

2.3 Monimuotoinen opetus

Monimuotoinen opetus liittyy opetusmuotojen monimuotoisuuteen, kuten esimerkiksi luento-, ryhmä- ja projektiopetukseen sekä opetuksen toteuttamisen väyliin, kuten lähi- ja etäopetus. Useasti monimuotoinen opetus tai monimuoto-opetus rinnastetaan sulautuvaan opetukseen mikä on laajempi määritelmä su-

lautuvalle opetukselle eri aktiviteettien (lähijaksot, online e-oppiminen, itseopiskelu) näkökulmasta. Niissä yhdistyy opettajajohtoisia, itseorganisoituja ja verkkooperustaisia vuorovaikutustilanteita.

2.4 Oppimisalusta, verkko-oppimisympäristö

Oppimisalustaksi kutsutaan ohjelmistoa, joka sisältää työkaluja materiaalin tuomiseen ja julkaisemiseen, keskusteluun, harjoitusten tuomiseen, testien rakentamiseen ja tietojen hallintaan. Oppilaitosten käyttämiä oppimisalustoja ovat esim. Moodle, Adope Connect, Optima, Peda.net, WebCT. Alustoja on markkinoilla satoja.

Tämän lisäksi voidaan käyttää valmiita verkkoaineistoja ja sosiaalisen media tarjoamia työkaluja, osa on maksullisia ja osa maksuttomia. (Suominen 2011, 13-15)

Verkko-oppimisympäristöksi kutsutaan sitä verkkokokonaisuutta, jossa oppiminen tapahtuu. Tähän voi kuulua samaan aikaan useita verkko-oppimisalustoja ja materiaaleja. Usein jotakin yksittäistä oppimisalustaa kutsutaan virheellisesti oppimisympäristö -termillä. (Saarinen;ym., 2002 s. 113)

2.5 Wiki ja blogi

Wikit ovat käyttäjien vapaasti muokattavia sivustoja. Ne on otettu laajasti käyttöön verkko-opetuksessa. Wikeissä jokainen voi muokata, luoda ja täydentää muiden tuottamia sivuja. Tämä on samanlaista kuten prosessikirjoittaminen. Wikit ovat aidosti yhteistoiminnallisia ja verkkotoimintaa parhaimmillaan, nopeaa, joustavaa ja osallistavaa. Tunnetuin ja laajin wikiteos on Wikipedia. Sen tiedon oikeellisuudesta ja laadusta käydään jatkuvaa keskustelua, mutta vertailun mukaan Wikipedian ja Encyclopedia Britannican teokseen otetussa 42:ssa artikkelissa tarkkuus oli molemmissa samantasoista. (Suominen 2011, 71-73)

Blogi, verkkopäiväkirja, verkkologi, weblog, nettipäiväkirja jne. - blogilla on monta nimeä. Olennaista blogille on jatkuvuus, päivittäminen ja henkilökohtaisuus. Se voi olla linkkilista, kommentoitu linkkilista, persoonallinen kannanotto, jonkin tapahtuman seuraaminen tai keskustelupuheenvuoro, jota muut myös voivat kommentoida. Blogeissa henkilö kirjoittaa ja toimii omalla nimellään eri tavoin kun esimerkiksi wikeissä (Suominen 2011, 73-76)

2.6 Synkroninen ja asynkroninen

Synkronisella verkko-oppimisella tarkoitetaan samaan aikaan tapahtuvaa oppimista. Synkroninen oppiminen voi olla esimerkiksi koko ryhmälle suunnattu yhteinen videoluento tai pienryhmän yhteinen etäneuvottelu. Synkronisen verkko-opetuksen välineinä käytetään yleisesti esim. chat-keskusteluja ja erilaisia etäneuvottelujärjestelmiä, joissa voi jakaa esim. tietokoneen näytön ja olla suorassa keskusteluyhteydessä läsnäolijoiden kanssa.

Asynkronisella verkko-oppimisella tarkoitetaan verkossa tapahtuvaa oppimista, jossa kaikkien osallistujien ei tarvitse olla samaan aikaan läsnä. Asynkronisen opetuksen työkaluja ovat muun muassa blogit, wikit ja verkkokeskustelut

3 VERKKO-OPETUKSEN VAHVUUDET

Verkko-opetus tarjoaa lähiopetuksen tueksi hyvät tietolähteet, synkronisuuden, aikaa ajatella, mahdollisuuden tekstuaaliseen keskusteluun ja yhteisöllisyyteen, ajasta ja paikasta riippumattoman yhteistoiminnallisuuden sekä tiedon tallentamisen, jakamisen ja julkaisemisen välineet. Verkko-opetus tekee toiminnan läpinäkyväksi sekä opettajalle että muille opiskelijoille (Joutsenvirta 2009, 9).

Kanadalaisten 1990-luvulla aloittamassa kansainvälisessä CSILE (the Computer Supported Intentional Learning Environment) eli tietokoneavusteinen intentionaalinen oppimisen ympäristö -tutkimuksessa todettiin, miten läpinäkyvää verkossa tapahtuva opetus ja opiskelijan aktiivisuus on. (Lehtinen, 61)

3.1 Ajan ja paikan joustavuus

Ajasta ja paikasta riippumattomuus tuo opiskelijoille joustavuuden opintoihin. Usein opiskelija tarvitsee huomattavasti enemmän aikaa jos opetus järjestetään lähiopetuksena. Materiaalin jakaminen on verkossa helppoa ja opiskelijalla on aina sama materiaali saatavilla verrattuna lähiopetukseen, missä opiskelijan on oltava paikalla esim. silloin kun materiaalia jaetaan. (Joutsenvirta 2009, 33)

Verkko-opetuksessa opiskelija voi joustavammin suunnitella opiskeluaikataulunsa, tietysti huomioimalla kurssin asettamat aikataulurajat ja vaatimukset. Kursseille voi osallistua myös osa-aikaiset opiskelijat, jotka esim. voivat valita erillisiä kursseja kokonaisuuksista. (Lyras, M. 2010, 271)

Yliopistoille, ja kokoajan alemmillekin oppilaitoksille, verkko-opetus tarjoaa mahdollisuuden tuoda laajamittaisesti eri osapuolet monipuoliseen ja avoimeen vuorovaikutuksen yhteisöön. Aikaerot ja aikataulut eivät ole enää esteenä kommunikointiin ja vuorovaikutukseen yli tiede- ja koulurajojen. (Joutsenvirta 2009, 20-21)

3.2 Uudet mahdollisuudet

Asiantuntijoiden hyödyntäminen opetuksessa on haaste mutta myös mahdollisuus. Yhden kurssin aikana ei välttämättä pystytä saavuttamaan suurinta mahdollista tietämystä. Lähi- ja verkko-opetukseen on mahdollista integroida vieraita asiantuntijoita interaktiivisen simulaation tai vuorovaikutusympäristöjen avulla. Videoneuvotteluiden kautta kuvatut luennot on mahdollista tallentaa ja niihin voi myöhemmin kurssilaiset palata, myös ne jotka ovat estyneet osallistumaan verkkoluennolle. Tiedon esittäminen kuvien, tekstien ja diagrammien avulla voidaan kuvata kompleksisia asioita ja vuorovaikutussuhteita ymmärrettävästi. (Joutsenvirta 2009, 18-19)

3.3 Tiedon saatavuus ja jakaminen

Oppimisalustat ovat tehokas tapa tiedon jakamiseen ja kurssitiedotukseen. Tiedot saa tehokkaasti koottua yhteen, helposti löydettävään paikkaan. Oppimisalustojen hyödyntäminen tiedon jakamiseen ja kurssimateriaalin jakamiseen säästää arvokasta aikaa varsinaisen asian läpikäymiseen ja ihmisten vuorovaikutukseen lähitunneilla. (Kaarevaara 2009,14-15)

Opiskelijoiden tuottaman tekstitiedon jakaminen verkossa on luonnollisempaa kuin luokkahuoneessa. Harvoin opiskelijat jakavat muistiinpanojaan tai pohdintojaan paperilla. Oppimisalustoilla tiedon jakaminen on luonnollista ja se voi olla myös osa kurssin suoritusta ja tavoitteita.

3.4 Vuorovaikutuksen yhteisö

Verkossa vuorovaikutuksessa voidaan hyödyntää vuorovaikutuksen asynkronisuutta, tai paikasta riippumattomuutta. Opiskelijoilla on enemmän aikaa ajatella ja pohtia. Verkon hyödyntäminen sosiaalisena toimintaympäristönä minne

opiskelijat tuottavat materiaalia, keskustelevat ja opponoivat muiden tuotoksia. Opiskelijat voivat vertailla toisten kommentteja ja selityksiä. Toisten opiskelijoiden palaute auttaa tarkastelemaan omaa työskentelyä. (Joutsenvirta 2009, 46)

CSILE tutkimuksessa ilmeni miten verkkoympäristö auttaa opiskelijoiden huomion kohdistamista oppimisyhteisön yhteisesti käsiteltävään tietoon ryhmäsuhteiden sijaan. Myös luokkakeskustelun ilkeät kommentit sekä suulaitten opiskelijoiden harkitsemattomat kommentit jäivät taka-alalle verkkoympäristön kommenteissa. Verkkoympäristö auttoi hyvien ideoiden esiintuomisessa, eikä niitä heti tukahdutettu. Vuorovaikutuksen rakenne muuttuu perinteisen luokkaopetuksen opettaja-opiskelija vuorovaikutussuhteesta enemmän horisontaaliseksi, opiskelijoiden väliseksi ja opettajan väliseksi. (Lehtinen 76-77)

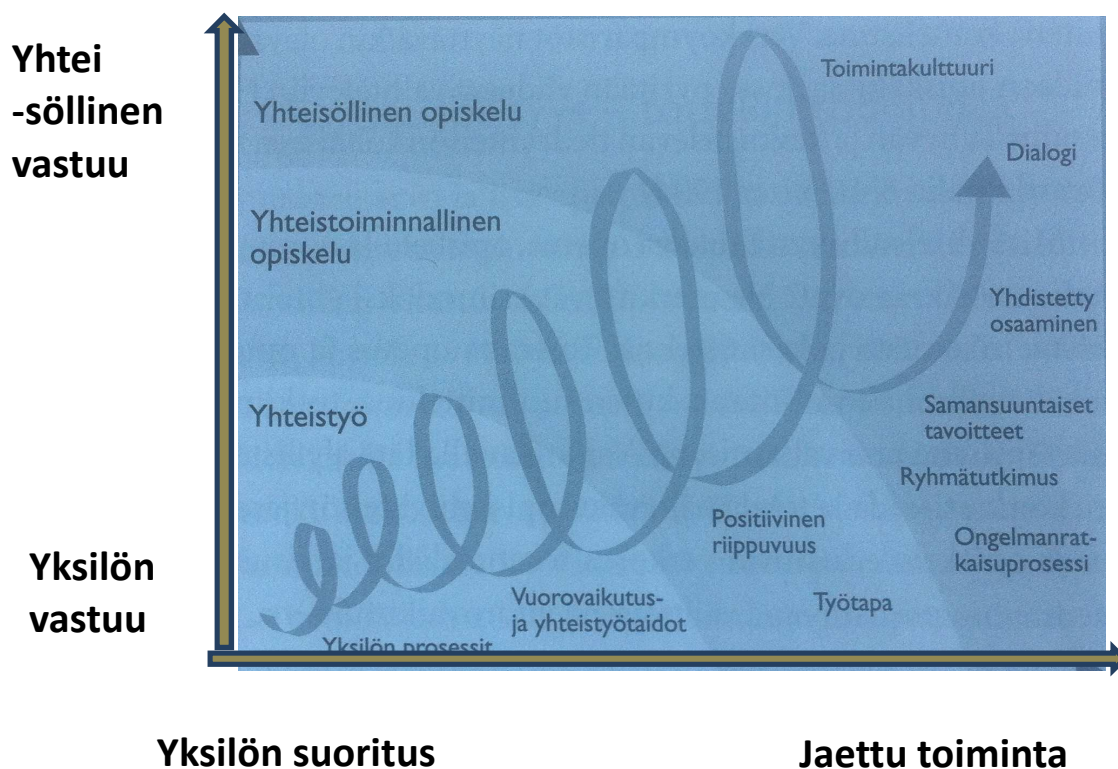
Keskustelufoorumeissa keskustelu voi tapahtua yksilöllisesti, pareittain tai ryhmissä. Keskustelut jäävät nähtäväksi foorumeihin, mitkä yleensä on jäsenelty aiheiden tai toimijoiden mukaan. Parhaimmillaan keskustelut tukevat osallistuvien ajattelua, vuorovaikutus- ja viestintä taitoja. Onnistunut keskustelu vaatii ohjausta ja henkilön, joka on vastuussa keskustelualueesta sekä ohjaa tavoitteellisuuteen, mikä antaa opiskelijoille lisäarvoa. Keskusteluihin voi myöhemmin palata, ja niistä saadaan arvokasta oppimateriaalia myöhempää käyttöä varten. (Tella 2011, 66-67)

3.5 Yhteisöllisyys ja tasa-arvo

Yhdessä tekeminen vaikuttaa motivoivasti käyttäytymiseen, opiskelutottumuksiin ja oppimistuloksiin. Ohjatuilla keskusteluilla voidaan lisätä yhteenkuuluvuutta ja tuottavuutta. On tärkeää että yhteenkuuluvuuden tunne saavutetaan, koska on todettu, että lähiryhmän sosiaalisen tuen merkitys korostuu verkkotyöskentelyssä. Yhteisöllisyyden on todettu olevan verkko-opetuksen motivoiva ja aktivoiva tekijä. Verkko-opetuksesta saadut kokemukset kertovat selvästi että opiskelijoilla herää verkossa ja tietokoneiden ääressä työskenneltäessä aito tarve tehdä yhdessä ja olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa keskenään. Yhteisöllisessä opiskelussa korostuu vahvasti yhteinen toimintakulttuuri ja työsken-

telyprosessi sekä samansuuntaiset tavoitteet. Yksilön vastuu opiskeluprosessissa laajenee yhteisölliseksi vastuuksi. Opiskelun organisointi siirtyy opiskelijalle itselleen ja opiskelijayhteisölle. Vuorovaikutuksen filosofia ja henkilökohtainen elämäntapa on yhteisöllisyydessä vahvasti esillä. Se on vastavuoroista yhteistä tekemistä, mitä ei voi yksin saavuttaa.

(Tella 2001, 135-136, 205-207)

Kuvio 1. Yhteistyöstä yhteistoiminnalliseen opiskeluun (Tella 2001, 207)

Verkon yksi erityisarvo on sen tasa-arvoa lisäävä vaikutus. Verkon keskusteluissa kaikki voivat olla tasapuolisesti äänessä – opiskelijan ja opettajan ääni ovat yhtä tärkeitä. Lähiopetuksessa hiljaisimmat ja pohtijat eivät välttämättä pääse esiin kuten verkkokeskusteluissa jossa he voivat johtaa keskustelun uusille urille, omasta näkökulmasta tärkeille aihealueille. (Tella 2001, 207-208)

3.6 Palaute

Verkko-opetus suosii reflektiivistä oppimistapaa. Opiskelija näkee historiana oman kasvun ja oppimisen esim. oppimispäiväkirjojen kautta. Verkkoympäristöissä on mahdollisuus tehdä lähtötaso- ja oppimisen seuranta auttavia testeitä, jotka antavat suoran palautteen sekä opiskelijalle että opettajalle.

Verkko-oppimisympäristöistä saatava raporttimuotoinen palaute opiskelijan aktiivisuudesta verrattuna muihin ryhmän opiskelijoihin on arvokasta tietoa sekä opettajalle että opiskelijoille. Opettaja voi nähdä, jos opiskelija on ollut passiivinen. Tämä kertoo usein keskeyttämisen mahdollisuudesta tai siitä että ryhmä ei toimi. Aktivointi ja motivointi tai ryhmän kokoonpanon muuttaminen voi auttaa opiskelijaa jatkamaan. Toisaalta opettaja saa omaan työhön palautetta näkemällä mikä toimii verkko-opetuksessa hyvin ja mikä huonosti. On myös todettu että tällaiset faktaan perustuvat raportit motivoivat opiskelijaa ja niillä on positiivinen vaikutus kurssin lopputulokseen ja arvosanaan. (Lytras M. 2010, 271-272)

3.7 Muita vahvuuksia

Kansainvälisen kilpailukyvyn kehittäminen on yksi monien yliopistojen ja oppilaitosten tavoitteista. Verkko antaa mahdollisuuksia kehittää tarjontaa ja saavuttaa laajempi opiskelijakunta, kilpailun opiskelijoista kasvaessa. Rakenteellinen muutos korkeakoulutuksessa ja muissa oppilaitoksissa vaatii kehittämistä toimintamuodoissa (Joutsenvirta 2009, 15)

Toisaalta, integraatio pedagogisesta näkökulmasta antaa pienillekin oppilaitoksille mahdollisuuden jakaa verkon kautta resursseja. Integraatio eri aineiden välillä antaa mahdollisuuksia opettajallekin irtaantua 45 minuutin opetusjaksoista. Myös opettaja itse verkottuu sekä opiskelijoiden kanssa eri tavoin että ympäröivän yhteisön kanssa.

TVT hallinta on yksi tapa korostaa opettajan ammattilaisuutta ja pysyä mukana yhteiskunnallisessa kehityksessä. (Tella 2001, 36-41)

4 TEKIJÄNOIKEUDET ETÄOPETUKSESSA JA MUUT SOPIMUSASIAAT

Tekijänoikeuslainsäädännön soveltamista ohjaavan tekijänoikeusneuvoston päätöksen mukaan (TN 1987:2) opetus peruskouluissa ja lukioissa on julkista. Tekijänoikeudellisesti teosten esittäminen oppilaitosten erilaisissa oppimisympäristöissä, intranetissä ja muissa tietoverkoissa on julkista esittämistä, koska katsotaan, että teoksen käyttö oppilaitoksessa on julkista. Suojattuun teokseen käyttämiseen, kopioiden valmistamiseen ja jakamiseen tulee käyttäjällä olla oikeudenhaltijan lupa, riippumatta kappaleen valmistus tai jakamistavasta.

Ennen kuin ryhtyy käyttämään mitään aineistoa tai toteuttamaan jotain hanketta, on otettava huomioon, että vain sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Tekijänoikeus syntyy tekijälle automaattisesti teoksen tekemisen myötä. Suojan saa mikä tahansa teos, joka on ylittänyt ns. teoskynnyksen. Tekijänoikeuden tarkoituksena on turvata luovan työn tekemisen edellytykset sekä tekijän toimeentulo.

Etäopetuksessa on omat erityispiirteensä tekijänoikeuden kannalta. Kun opetus on siirtynyt verkkoon ja oppimateriaali on saavilla verkossa rajoittaa tekijänoikeuslaki opettajien toimintaa yhä tiukemmin. (Toikkanen, Oksanen, 2011) Opetukseen perinteisesti kuuluneet erityisoikeudet eivät päde etäopetuksessa. Miten ja millaista aineistoa opettaja voi sitten hyödyntää oppimateriaalina laillisesti ja luvallisesti loukkaamatta mitään lakia. Tekijänoikeuslaki on muuttunut useaan kertaan eikä sen tulkitseminen ole helppoa. Tekijänoikeuslaki rajoittaa teoksen kopiointia, levittämistä ja esittämistä. (Toikkanen, Oksanen, 2011)

Sosiaalinen media muokkaa tapaamme työskennellä, kommunikoida sekä tuottaa ja jakaa tietoa. Verkossa työskentely muuttaa opetustilannetta. Perinteiset oppimateriaalit eivät toimi verkossa. Verkko-oppimateriaali voi olla sisältörikasta ja persoonallista, opettajien ja opiskelijoiden sekä yhteistoiminnallisesti tuotettua. Erilaisten mediaelementtien ja esitystapojen käyttö ja vuorovaikutteisuus on lisääntynyt, tosin hitaasti, mutta kun työkalut tulevat helppokäyttöisemmiksi ja tekijöiden taidot paranevat (Suominen, Nurmela, 2011, 67–70.)

Oppimisalustat tarjoavat tiedon tallentamisen, jakamisen ja julkaisemisen väli-
neet. Sosiaalisen median palveluiden materiaali on suurelta osin käyttäjien tuot-
tamaa. Jos lakia ja oikeuksia ei tunne, aineistoon voi päätyä laitonta aineistoa ja
vääriä tietoja. Laittoman aineiston kopiointi ja esittäminen on kiellettyä. Tekijän-
oikeuden loukkaaminen voi johtaa velvollisuuteen maksaa oikeudenhaltijalle
hyvitystä tai vahingonkorvausta. Tekijänoikeuden loukkaamista ja rikkomukses-
ta voi olla myös rikosoikeudellisia seuraamuksia. (Toikkanen, Oksanen, 2011,
54–57)

Opetushallitus on julkaissut Sosiaalisen median opetuskäytännöt suositukset
taustana sosiaalisen median tulo jokaisen ulottuville ja osaksi yhteiskuntaa.
*”Suosituksilla korostetaan koulun kasvatustehtävää oppijoiden sosiaalisen me-
dian käyttötapojen- ja taitojen kehittämisessä turvallisiksi, vastuullisiksi ja eetti-
sesti kestäväksi.”* Elinikäisen oppimisen avaintaidot tarkistetaan ammatillisen
koulutuksen tutkintojen perusteita päivitettäessä sosiaalisen median ja nyky-
yhteiskunnassa ja työelämässä toimimisen näkökulmista. Suosituksen mukaan
kaikille taataan turvallinen oppimisympäristö myös verkossa.

*”Pohjan turvalliselle ympäristölle luovat yhdessä luodut ja sovitut toimin-
tamallit sekä säädösten ja määräysten tunteminen ja noudattaminen.”*

(Opetushallitus, Sosiaalisen median opetuskäytön suositukset,
1/400/2012.)

4.1 Tekijänoikeus

Opetustoiminnassa voidaan hyödyntää tekijänoikeuden alaista materiaalia. On
myös hyvä muistaa että, sekä opettajan että opiskelijoiden teokset voivat saada
tekijänoikeuden suojaa.

Tekijänoikeus muistuttaa omistusoikeutta ja on perustuslain turvaama. *”Teki-
jänoikeus on lakisääteinen oikeus määrätä teoksen kappaleiden valmistamisesta
ja saattamisesta yleisön saataviin sekä tulla tunnustetuksi teoksen tekijänä.”*
Tekijänoikeuden määritelmä perustuu Suomen tekijänoikeuslakiin (404/1961).

Tekijänoikeus kesto riippuu teostyypistä. Teoskynnyksen ylittävällä teoksella se on voimassa tekijän koko eliniän sekä 70 vuotta hänen kuolinvuotensa päättymisestä, lähioikeuksien osalta tämä on 50 vuotta julkaisusta. Tietokantojen ja luetteloiden *suoja-aika* päättyy 15 vuoden päästä niiden valmistumisesta. Tekijänoikeus tarkoittaa teokselle annettua suojaa eli tekijän saamia yksinoikeuksia, jotka koostuvat *taloudellisista ja moraalisisista oikeuksista*. Moraaliset oikeudet suojaavat tekijän kunniaa: *Isyysoikeus* velvoittaa ilmoittamaan tekijän nimen teoksen yhteydessä, *respektioikeus* kieltää teoksen muuttamisen.

Tekijänoikeuslain suojaamaa eivät muut kuin tekijä saa ilman lupaa:

- *kopioida* (kokonaisena, osittain, muunneltuna, eri teoslajissa...),
- *julkisesti näyttää, esittää* (instrumentilla, videotykillä, lausumalla...)
- tai *levittää* (fyysisinä kappaleina esim. kaupassa). (Toikkanen, Oksanen, 2011, 28–29)

Tekijä on tehnyt teoksen ja omistaa yksinoikeudet siihen, tekijöitä voi olla myös useita ja he omistavat oikeudet kokonaisuuteen yhdessä. Tekijä voi siirtää jossain määrin oikeuksiaan toisaalle. (Toikkanen, Oksanen, 25) Tekijänoikeuksia voidaan rajoittaa laissa tai sopimuslisensoissa, tai kysymällä suoraan tekijältä oikeuksia tehdä jotain, johon ei muuten ole lupaa. (Kalliala-Toikkanen, 2011, 98)

Tekijänoikeusloukkaus tapahtuu, kun tekijänoikeuksienalainen teos jäljennetään, esitetään, julkaistaan tai siitä tehdään *johdannaisteos* ilman tekijänoikeuksienomistajan lupaa. (Toikkanen, Oksanen, 2011, 25–27)

4.1.1 Tekijänoikeuden peruskäsitteet

Teoksella tarkoitetaan riittävän luovaa kirjallista tai taiteellista teosta. Se voi olla esimerkiksi wikisivut, blogikirjoitus, tekstiviesti, podcast, miellekartta, kaavio, sävellys, runo, kirja, patsas, maalaus, käsikirjoitus yms. Tekijänoikeus suojaaa teosta, ei sen sisältämiä ideoita, tietoja tai muita oivalluksia. *Tekijänoikeus* tarkoittaa teokselle annettua suojaa eli tekijän saamia yksinoikeuksia taloudellisiin

ja moraalisiin oikeuksiin. *Teoskynnyksen* ylittää teos, oletuksena ettei joku muu samaan tehtävään ryhtyessään ei päätyisi samanlaiseen lopputulokseen. *Lähi-oikeuksilla* tarkoitetaan tekijänoikeuksia läheisesti muistuttavia yksinoikeuksia, joita annetaan esityksille ääni- ja videotallenteille, valokuville, tietokannoille ja luetteloille sekä TV- ja radiolähetyksille. Molempien *suoja-ajat* poikkeavat toisistaan ja oikeuksissa on joitakin eroja. Lähioikeudet myönnetään tehdyn työn perusteella. *Teoskappale* on teoksesta tehty kopio. Samankaltaisen teoksen tuottaminen jollain muulla menetelmällä on *johdannaisteos*. *Tekijä* on teoksen tehnyt henkilö/t ja omistaa yksinoikeudet siihen. *Julkistettu* teoksella tarkoitetaan teosta, joka on laillisesti esitetty julkisuudessa tai muuten saatu yleisön saataville. *Julkaistu* teos on taasen tekijän luvalla levitetty yleisön keskuuteen. *Lisenssillä* voi antaa teokseen käyttöluvan. (Toikkanen, Oksanen, 2011, 25–27)

Opetukselle tekijänoikeuslaki on antanut tiettyjä lisäoikeuksia.

4.1.2 Poikkeukset tekijänoikeuteen

Teoksien käyttäjien oikeuksia kutsutaan *hyödyntäjien oikeuksiksi*. Perussäännön mukaan käyttäjällä ei ole mitään oikeuksia teoskynnyksen ylittävään teokseen, teoksen tai sen esityksen tallenteeseen taikka valokuvaan, ääni- ja videotallenteeseen, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta.

Jokaisella on oikeus *näyttää julkisesti (20§)* teoskappaleita jos ne ovat laillisesti pysyvästi luovutettuja (eli myytyjä tai lahjoitettuja). Koululuokassa voi näyttää, kierrättää, leikellä, tutkia, kiinnittää seinälle kirjoja, sanomalehtiä, leikkeitä sanomalehdistä, valokuvia ja muita lehtikuvia. Teoksen kopiointi, muuntelu tai esittäminen ei sisälly *näyttämislupaan*.

Julkistettua teosta voi *siteerata (22§)* toisessa teoksessa. Hyvän tavan mukaisesti lähde tulee kuitenkin mainita. Lainatessa on hyvä muistaa, että siteeraus on vain osa teosta. Valokuvasaatteihin tulee suhtautua pidättyväisesti. Kaavioita voi hyödyntää koska ne eivät usein ylitä teoskynnystä. Puhetta voi lainata kuten musiikkia kun muistaa, että kyse on kommentoivasta lainauksesta.

Videosta ja elokuvasta voi ottaa kohtuullisen pitkän lainauksen, tarkoituksen edellyttämällä laajuudella. Journalistisessa uutistoiminnassa teoksia voi lainata näitä laajemmin. Siteeraus ei saa muuttua *plagioinniksi*.

Parodia ja satiiri ovat sallittu Suomessa ja mainitaan EU-direktiivissä sallittuna poikkeuksena. Parodiaa on alkuperäisen kopiointi ja sen muuntelu niin, että viesti muuttuu toiseksi.

Yksityiskäytössä teoksia voi *esittää ja näyttää* läsnäolijoille. Teoksen voi myös *kopioida yksityiskäyttöön (12§ 1 mom.)* vaikka siitä olisi kielto esimerkiksi työkirjan alussa. Opettaja ja opiskelija voivat myös tehdä *kopion* yksityiskäyttöä varten, havainto-materiaaliksi kopiota ei voi tuoda. (Toikkanen, Oksanen, 2011, 65–75)

4.1.3 Opettajan erityisoikeudet

Opetustyö on aina nauttinut erityisoikeuksista, joita ilman opetuksen toteutus olisi mielekäästä. Tekijänoikeudessa on erikseen pykälä, jotka koskeva opetuksen tarpeita. Lisäoikeuksia tarjoaa opetus- ja kulttuuriministeriö sopimuslisenssillä. Opettajan erityisoikeudet ovat voimassa opetustilanteessa maksuttomassa julkisessa opetuksessa.

Tärkein lisäoikeus on julkaistujen *teosten esittämisoikeus (21§ 1-2 mom.)* opetuksessa. Julkaistujen teosten esittämien opetuksessa on sallittu. Opetuksessa voi lausua, soittaa musiikkia, laulaa ja esittää videotykillä verkosta löytyvää aineistoa, ei kuitenkaan videomuodossa. Tämä ei koske elokuvateoksia, näytelmäteoksia, videoaineistoa tai valokuvia.

Opetus- ja kulttuuriministeriön *tulostus ja valokopiointiluvalla* kopioiminen ja tulostaminen ovat sallittuja ilman eri korvausta luvan ehtojen mukaisesti. Lupa ei kata kuitenkaan digitaalista aineistoa. Kopiostolta on tähän mahdollista hankkia erillinen maksullinen skannauslupa paperisten teosten digitoimiseksi. Sopimuslisenssi sallii seuraavien *Tv- ja radiokanavien* esittämisen ja tallennuksen pysyvästi opetuskäyttöön kahden vuoden ajaksi: Yle1, Yle2, Yle Fem, Yle Teema ja

MTV3 sekä Ylen radiokanavat sopimusehtojen mukaisesti. Laki mahdollistaa myös *teosten välittämisen* opiskelijoille (14§ 1.mom.)

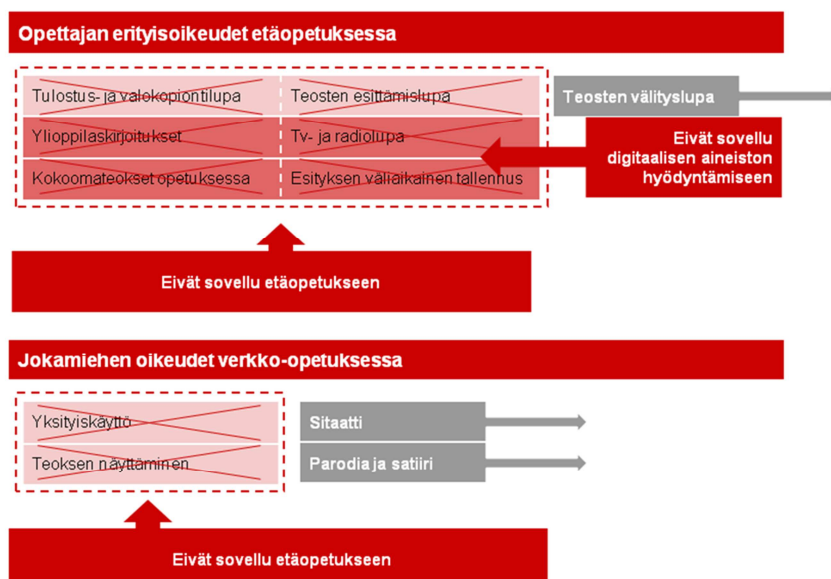
Viiden vuoden päästä Kirjan tai sävellyksen julkaisusta voi teoksesta ottaa osia opetuksessa käytettävään *kokoomateokseen* (18§ 1.mom.)

Ylioppilastutkinnon kokeeseen tai muuhun valtakunnalliseen tasokokeeseen (14§ 3.mom.) on sallittua ottaa esimerkiksi uutisartikkeli, kirjan kappaleen tai runon kokoisuudessaan.

Laulutun esityksen voi *tallentaa väliaikaisesti* (14§ 2. mom.) ääni- tai videomuotoon, mutta se pitää purkaa tunnin aikana. Säilömiseen ei ole lupaa.

4.1.4 Erityisoikeudet etäopetuksessa

Nämä erityisoikeudet menettävät merkityksensä kun opetus siirtyy verkkoon ja opiskelijat etäyhteyden päähän. Verkko-opettaja joutuu toimimaan ilman tuttuja luokkaopetuksen mahdollisuuksia. Tekijänoikeuden kannalta verkko-opetus on kopion tekemistä ja tämän kopion välittämistä netin yli. (Toikkanen, Oksanen, 2011, 88) Alla kaavio opetuksen erityisoikeuksien muutoksesta kun opetus siirtyy verkkoon.

Kaavio 1 Opettajan erityisoikeudet etäopetuksessa (Tarmo Toikkanen)

Opetuksen siirryttyä verkkoon, opettajan erityisoikeuksista etäopetukseen jää jäljelle ainoastaan teoreettinen teosten välityslupa sekä jokamiehen oikeuksista sitaatti, parodia ja satiiri.

Opetuksessa on tekijänoikeuslain puitteissa sallittua netistä löydettyjen teosten suora linkittäminen omaan verkkomateriaaliin sekä median upottaminen omaan oppimateriaaliin. Luennon tallentaminen täysin julkiseen tai koulun sisäiseen jakeluun on kielletty tai jos luennolla esitetään tai näytetään ulkopuolisen tekemiä teoksia. Opiskelijan esitystä ei voi tallentaa pysyvästi eikä opiskelija voi tallentaa luentoa. Opetuksen esitysoikeus tarkoittaa vain esitystapahtumassa läsnä olevaa yleisöä. Verkossa olevaa videota ei voi näyttää luennolla, josta tehdään videotallenne. Videoneuvotteluyhteydessä esiintyviin muiden tekemiin teoksiin tarvitaan välityslupa, esityslupa ei riitä. Verkkomateriaalissa ei voi käyttää netistä löytyneitä kuvia eikä sieltä löytyneitä teoksia voi kopioida omaan verkkomateriaalin yhteyteen. Verkkoppimateriaali voi siis koostua vain opettajan itsensä laatimista teoksista, tai teoksista, joihin on riittävät käyttöluvut. (Toikkanen, Oksanen, 2011, 88–90)

4.2 Digilupa ja etäopetus

Kopioston digilupa perustuu opetus- ja kulttuuriministeriön päätökseen sekä tekijöiden ja kustantajien Kopiostolle antamiin valtuuksiin myöntää puolestaan lupia teosten digitaaliseen kopiointiin ja käyttöön opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa.

Digilupa koskee julkisen opetuksen piiriin kuuluvia peruskouluja, lukioita, ammattioppilaitoksia, ammattikorkeakouluja, kaikkea maksutonta opetusta. Yliopistojen digilupa on suunnitteilla. Se antaa valtuudet oppilaitoksen henkilökunnalle ja opiskelijoille skannata painettuja julkaisuja, kopioida ja käyttää avoimessa internetissä olevaa tekijänoikeuden suojaamaa aineistoa, ellei oikeudenomistaja ole kieltänyt kopiointia tai myöntänyt siihen muutoin lupaa sekä välittää aineistoa koulun suljetussa verkossa. Digiluvan hankkii oppilaitos lupakaudeksi. Mak-

settava korvaus perustuu oppilaitoksen opiskelijamäärään. Skannattu tai internetistä kopioitu aineisto raportoidaan ja/tai leimataan ennen-kuin se jaetaan opiskelijoille. Digilupa mahdollistaa aineiston käytön kurssimonisteessa ja PowerPoint -esityksessä sellaisenaan mitenkään muuttamatta. Myös oppitunnin sekä opetukseen liittyvän aineiston voi välittää tv-kuvana tai vastaavana ja tallentaa oppilaitoksen sisäverkon kautta opetusryhmän myöhemmin käytettäväksi. Aineisto saa olla opiskelijoiden saatavana vain opetettavan kurssin tai opin-tojakson ajan. Lisäksi edellytetään, että opettavaan aineistoon tulee olla opiske-lijoilla kurssikohtaiset tunnukset, jotka ovat voimassa vain opetettavan kurssin ajan. Kurssin jälkeen aineisto on tuhottava.

Lupa ei koske laulun sanoituksia, nuotteja tai nuottijulkaisuja, työ- ja harjoituskir-joja eikä kotimaisia näytelmiä. Aineistojen lähettäminen opiskelijoille sähköpos-tilla tai laittaminen avoimeen verkkoon on myös kielletty. Digilupa kehittyy tule-vina vuosina, tarkat ehdot voi tarkastaa verkosta. Teosten levittämiseen ei ole mitään oikeuksia. (Kopiosto)

4.2. Avoimesti lisensoitu sisältö

Kaikille avoimessa verkkomateriaalissa lähtökohtana on se, että se antaa käyt-täjälle oikeuden kopioida, välittää, levittää, näyttää ja esittää teos sekä siitä mahdollisesti tehdyt johdannaisteokset. Näitä oikeuksia voi eri lisävaihtoehtoja valitsemalla rajoittaa tarpeen mukaan (Toikkanen, Oksanen, 2011, 105.) CC – Creative Commons – lisenssin idean mukaan, kun annat itsestäsi jotakin yhtei-sölle, esimerkiksi kuvan, tekstin, luennon niin minä saan yhteisöltä jotakin takai-sin.

CC – Creative Commons -lisenssit tarjoavat laajan valikoiman suojaa ja vapaut-ta tekijänoikeuteen. Perinteinen kaikki oikeudet pidätetään on muutettu muo-toon jotkut oikeudet pidätetään. Creative Commons on ei-kaupallinen hanke. Kaikki Suomen ja kansainvälisen Creative Commonsin www-sivuston palvelut ovat maksuttomia.

CC- lisenssi antaa kaikille oikeuden kopioida ja muunnella teosta sekä näyttää, esittää, välittää ja levittää sitä. Kuitenkin rajoituksin neljällä ehdolla ja niiden yhdistelmillä, jolloin muodostuu kuusi eri lisenssiä:

BY: Nimi mainittava. Tekijän nimi on mainittava teoksen yhteydessä.

NC: Epäkaupallinen. Teosta saa kopioida ja levittää vain epäkaupallisesti.

ND: Ei johdannaisia. Teosta ei saa muunnella

SA: Jaa samoin. Teoksen muunnelmat on julkaistava samalla lisenssillä

(Kalliala-Toikkanen, 2011, 99.)

4.3. Tietosuojaja palvelujen käyttöehdot

Opettaja on vastuussa tietosuojan toteutumisesta opetuksen aikana. Opiskeli- jaan liittyviä tietoja on käsiteltävä niin, ettei yksityisyys vaarannu. Verkkoympäristössä suojattuja tietoja ovat henkilötiedot ja opiskeluun liittyvät arvioinnit tai arvosanat.

Henkilötietoja sisältävät rekisterit ovat ylläpitäjien toimesta pidettävä suojattuna. Suomessa rekisterien myyminen ja yhdistäminen muihin henkilötietorekistereihin ei ole sallittua. (Kalliala-Toikkanen, 2011, 100)

Palvelujen käyttöönotossa tärkein selvítettävä asia on palvelun tarjoajan kotimaa. Jos verkkopalvelun tarjoama yritys sijaitsee USA:ssa, USA:n henkilötietolaki suojaa vain USA:n kansalaisia ja ulkomaisten henkilötietoja yritykset voivat myydä tai muuten levittää ilman lakiseuraamuksia. Safe Harbor- sopimusjärjestely on perustettu lievittämään tätä ongelmaa USA:n ja EU:n välille. (Kalliala-Toikkanen, 2011, 100)

5 OPETTAJANA VERKOSSA

Monien opettajien ensimmäiset verkkokokeilut eivät perustu uuden oppimisvälineen tarpeelle vaan kiinnostukseen yleisesti uutta tekniikkaa kohtaan. Ensimmäisissä verkkokokeiluissa monesti siirretään vain olemassa oleva oppimateriaali ja tehtävät sekä näiden palautus verkkoalustalle. Pohjimmiltaan verkko on nykyisin kaksisuuntainen ja vuorovaikutteinen viestintäväline ja näitä verkon ominaisuuksia kannattaa myös opetuksessa hyödyntää. Viestinnän tulisikin olla myös verkossa tapahtuvan oppimisen peruslähtökohtana. (Haasio;ym., 2001 s. 34-35).

Anna Mari Leinosen väitöskirjatutkimuksessa todetaan, että tekniikan aloilla on edelleenkin yleisimmin käytössä behavioristinen ajattelutapa, jossa opettaja nähdään tiedon haltijana, siirtäjänä ja oppimisen kontrolloijana. Tällaiseen opetukseen verkko-oppimisen työkalut sopivat huonosti, eivätkä anna juuri lisäarvoa tai mahdollisuuksia laadukkaalle verkko-oppimiselle. Monilla tekniikan aloilla kehitys on ollut viime aikoina niin nopeaa, että oppimateriaali ei ole pysynyt kehityksen vauhdissa mukana. Tästä syystä opettajasta on ehkä haluumattaankin tullut tiedonlähde, jatkuvan teknisen koulutuksen ja materiaalittomuuden myötä. Esimerkiksi sosiaalialoilla konstrukttiivinen oppimiskäsitys on toteutunut jo pidempään ja oppimisen siirtäminen verkkoon onkin näillä aloilla huomattavasti helpompaa. (Leinonen, 2008) Leinonen toteaaakin, *"Kun opettaja siirtää toimintansa painopistettä tiedonjakajasta oppilaan opiskelu- ja oppimisprosessin ohjaajaksi, edellyttää se kykyä muuttaa pedagogiikkaa."* (Leinonen, 2008 s. 66).

Toki verkkoa voi hyödyntää myös behavioristisemmän oppimiskäsityksen omaava opettaja. Tällöin materiaali ja tehtävät jaetaan sekä tehtävien palautus tapahtuu verkossa. Tämä helpottaa usein opiskelijoiden suoritusten seuranta ja materiaalin hallintaa. Verkossa voi yrittää pitää myös perinteisiä luentoja. Tässä menetelmässä on kuitenkin heikkoutena se, että oheisviestintä ei välity verkon yli samalla tavalla kuin perinteisessä lähiopetuksessa. Videovälitteisessä opetuksessa opettajan on myös mahdotonta tai ainakin hyvin hankalaa seurata opetuksen vaikuttavuutta tarkkailemalla kuulijoita.

5.1 Kenelle verkko-opetusta

Verkko-oppiminen soveltuu erityisen hyvin aikuisopiskeluun, mutta nuorisoasteen opetuksessa verkkokurssin tarpeellisuus tulee tarkoin harkita. Suunniteltaessa verkkokurssia täytyy huomioida opiskelijan valmiudet verkko-opiskeluun. Opiskelijalla täytyy olla riittävät tietotekniset valmiudet, oppimisen taidot sekä ryhmätyötaidot. Lisäksi opiskelijan oppimiskäsityksen olisi hyvä olla konstruktii- vinen, jotta hän pärjää hyvin verkkokurssilla. Osalle opiskelijoista aktiivinen rooli oppimisessa on vierasta ja opiskelija saattaa olla tottunut siihen, ettei hänen tarvitse osallistua kovinkaan paljoa oppimisprosessiin, vaan opettaja jakaa kai- ken tiedon sekä jäsentää oppimisprosessin opiskelijan puolesta. Behavioristisen oppimiskäsityksen sisäistäneellä opiskelijalla tulee helposti ongelmia verkko- kurssien kanssa. (Nurmela;ym., 2005 ss. 24-25).

”Kaikki tietokoneavusteiset oppimismenetelmät vaativat suurta itseohjautuvuutta ja ennen kuin niitä voidaan hyödyntää opetuksessa täysipainoisesti, on oppijan kypsyystason ja itseohjautuvuuden oltava riittävä.” (Haasio;ym., 2001 s. 16)

Vaikka nuorisoasteella opiskelijoiden oppimiskäsitys onkin usein melko indivi- dualistinen, ei se silti tarkoita sitä, ettei nuorten kanssa voisi opiskella verkossa. Toisinaan saattaa olla sellaisia tekijöitä, että opetusta ei kyetä edes järjestä- mään perinteisemmillä keinoilla. Nuorisoasteella opettajan tulee kuitenkin ohjata opiskelijaa enemmän konstruktii- visen oppimiskäsityksen suuntaan. Nuorison opetuksessa tulee myös huomioida se, että nuorten vuorovaikutustaidot eivät ole vielä kypsyneet aikuisen tasolle ja osallistuminen sosiokonstruktii- viseen opetukseen saattaa olla joillekin opiskelijoille hyvin hankalaa.

Ammatillisen peruskoulutuksen uudistetuissa opetussuunnitelmissa elinikäisen oppimisen avaintaidot on nostettu melko näkyvästi esille. Nuorisoasteella verk- ko-oppiminen voidaan nähdä myös elinikäisen oppimisen avaintaitojen kehittä- jänä. Aikuisopiskelu kuitenkin suuntautuu yhä enenevässä määrin verkkoon ja tästä syystä näitä taitoja on hyvä opiskella jo nuorisoasteella.

Verkko osana oppimista soveltuu nuorisoasteella hyvin myös sellaisiin opiskelutilanteisiin, joissa opiskelijat eivät näe toisiaan, kuten työssäoppimisjaksoille. Verkko tukee hyvin opiskelijoiden keskinäistä vuorovaikutusmahdollisuutta, yhteisen tiedon syntymistä sekä antaa mahdollisuuden vertaistukeen. Verkkooppimisolustan käyttö työssäoppimisjaksoilla antaa myös opettajalle mahdollisuuden lähes reaaliaikaisen oppimisen seurantaan. Näin opettaja voi kohdistaa nopeastikin tukitoimia sinne missä niitä akuuteimmin tarvitaan. Opiskelijat voivat saada työssäoppimisjaksoilla myös palautetta verkon kautta omalta opiskeluryhmältään ja opettajalta huomattavasti tiiviimmin, kuin aiemmin. Palaute tukee myös opiskelijan oman reflektointikyvyn kehittämistä, joka on oleellinen osa oppimisprosessia työssäoppimisen yhteydessä.

5.2 Avoimesti vai suljetussa ympäristössä?

Avoimuutta pidetään yleensä positiivisena arvona. Joillekin opiskelijoille avoin ympäristö sopii hyvin ja toimii motivoijana, koska opiskelija saa tehdä omaa osaamistaan julkisesti näkyväksi. Myös laadukkaan opetuksen kannalta avoin ja julkinen verkkoympäristö luo opiskelijalle tuntee siitä, että opetus on korkeatasoista, koska se uskalletaan altistaa julkiselle arvioinnille.

Suurimmalle osalle opiskelijoista julkinen ympäristö saattaa kuitenkin luoda ahdistusta. Ainakin oman työnsä rehellinen reflektointi on usein hyvin henkilökohtaista eikä sitä haluta ainakaan kaikkien ihmisten saataville. Toisaalta omien töiden julkinen arvostelu, vaikka se olisikin näkymätöntä, saattaa olla monelle opiskelijalle epämiellyttävää.

Yhtenä etuna suljetussa ja käyttäjätunnuksen suojaamassa verkkoympäristössä on yhteisöllisyyden ja yhteisen kulttuurin rakentuminen opiskeluryhmälle. Suljetulla ympäristöllä voidaan luoda avointa me henkeä käyttäjien välille samoin kuin perinteisessä luokkatilassa tapahtuvassa opetuksessa. (Haasio;ym., 2001 s. 33)

5.3 Aloittaminen

Suunnitellessasi verkkokurssia ja sen aloitusta, kannattaa materiaalia tuoda esiin pikku hiljaa eikä laittaa koko kurssin materiaalia heti näkyville. Kaiken materiaalin jakamisella heti on ainakin kaksi negatiivisesti vaikuttavaa tekijää verkkokurssin aloituksen kannalta. Opiskelijoiden oma aktiivisuus saattaa loppua heti alkuunsa, kun hän huomaa kaiken materiaalin olevan kurssilla jo valmiina. (Nurmela;ym., 2005 s. 30) Toisekseen materiaalin paljous saattaa aiheuttaa ahdistusta siitä kykeneekö opiskelija selviytymään ja saamaan kyseisen kurssin koskaan päätökseen. Erytisesti jälkimmäinen ongelma korostuu laajoilla opintojaksoilla, joita opettaja on pitänyt jo aiemmin, jos kaikki aiemmalla kurssilla käytetty materiaali laitetaan kerralla uudelle kurssille. Opettajan kannalta koko aineiston siirtäminen kurssille voi olla monesti helpompi ratkaisu. Verkkooppimisalustoissa on kuitenkin yleensä aina mahdollisuus piilottaa aineisto opiskelijoilta, vaikka se olisikin kurssin alustalla jo olemassa.

Ryhmien koon tulee olla verkossa riittävän suuri, jotta verkkokeskusteluun saadaan riittävästi kriittistä massaa. (Nurmela;ym., 2005 s. 30) Toisaalta liian suuri ryhmä aiheuttaa verkkokeskusteluissa, niin suuren määrän tekstiä, ettei sitä kykene enää kukaan aktiivisesti omaksumaan ja hallitsemaan. Ryhmän koko täytyykin määritellä osallistujien mukaan. Joissakin aikuisopetuksen ryhmissä osallistujat saattavat olla hyvin aktiivisia ja taas nuorisopuolella verkko-opetuksen ryhmät voivat joskus vähäisemmän aktiivisuuden johdosta olla suu-rempia. Täydellisen ryhmäkoon löytäminen voi olla lähes mahdotonta, mutta parhaiten ryhmille sopivan koon pystyy kuitenkin määrittelemään opettaja, joka tuntee oman omien opiskelijoiden keskusteluvalmiudet parhaiten.

5.4 Orientointi ja motivaatio

Verkkokurssin alustus on tärkeä osa koko kurssin onnistumista. Silloin ratkaistaan innostuvatko opiskelijat ja lähtevätkö mukaan vuorovaikutukselliseen toimintaan (Nurmela;ym., 2005 s. 8).

Alustuksessa on tärkeää saada opiskelija ymmärtämään verkko-opiskelun luonteen sosiokonstruktiivisena oppimismenetelmänä. Opiskelijan tulee ymmärtää oma vastuunsa opintojensa subjektina ja vuorovaikutteisen yhteistoiminnallisen oppimisen luojana.

Ainakin asynkronisen verkkokurssin aloitus on usein syytä pitää lähiopetuksena. Tällöin voidaan varmistaa se, että kaikki opiskelijat osaavat käyttää verkko-oppimisalustan työkaluja. Aloituskeralla kannattaa panostaa myös orientointiin, motivointiin ja merkityksellisyyden luomiseen ihan niin kuin kaikessa muussakin opetuksessa.

Oppimisen keskeisiä lähtökohtia on motivaatio. Verkkokurssille tai tietyn alan koulutukseen osallistuvalla on olemassa jo luonnostaan aihepiiriin liittyvä sisäinen motivaatio, koska hän kyseiseen opetukseen osallistuu. Tärkeää onkin ylläpitää tätä sisäistä motivaatiota ja pyrkiä merkityksellisyyden kautta myös vahvistamaan tätä. Parhaimmassa tapauksessa verkkokursseillakin voidaan saavuttaa nk. flow-tila. (Nurmela;ym., 2005 s. 48)

Oppimateriaalin ja oppimisympäristön motivoivuus on syytä selvittää. Motivaatio korreloi suoraan materiaalin käyttöhalukkuuteen ja sitä kautta oppimishaluun. Digitaalisia materiaaleja pidetään yleensä motivoivina, mutta pelkästään tämä ei takaa motivoivuutta. (Saarinen;ym., 2002 s. 128) Ennalta kannattaa yrittää pohdita synnyttääkö verkkotehtävät keskustelua ja tätä kautta kiinnostusta. Erilaisten tehtävien ja jatkuvan reflektion kautta opettaja voi löytää verkkoympäristössä parhaimmin toimivat tehtävät ja kyseiselle opiskelija ryhmälle sopivia tehtävätyyppejä.

Yhteisöllisyyden luominen on tärkeä osa opiskelijan motivaation säilyttämistä ja lisäämistä. Yhteisöllisyyden merkityksestä kirjoitetaan myös kirjassa Oppiminen

verkossa (2001), jossa todetaan ”*Ihmisen on kyettävä näkemään itsensä tietyn ryhmän jäsenenä ja koettava yhteenkuuluvuutta. Vasta tätä kautta syntyy motivaatiota jäsentää ja jakaa verkkofoorumille tarjotuista oppisisällöistä muovattavia merkityksiä*” (Haasio;ym., 2001 s. 31)

On syytä huomioida, että verkkotyöskentely vaatii opiskelijalta ylipäätään tavallista parempaa motivaatiota. Opiskelijan täytyy olla itse aktiivinen toimija sekä kyetä pitkäjänteisesti sitoutumaan tavoitteisiin ja niitä tukeviin tehtäviin. (Nurmela;ym., 2005 s. 48)

5.5 Aika, resurssit ja ajankäyttö

Verkkokurssien tarkoituksena ei ole olla opiskelijoiden itseopiskeluohjelmia, vaan kurssilla tarvitaan opettajaa ja opettajan läsnäoloa. Verkkokurssilla opettajan tuki ja ohjaus on erityisen tärkeässä roolissa sillä se vähentää opintojen keskeyttämistä, joka onkin verkko- ja monimuoto-opetuksessa selkeä ongelma. (Nurmela;ym., 2005 s. 27)

Opettajat jotka eivät ole aiemmin opettaneet verkkokursseilla sekä opetuksesta vastaava oppilaitoksen johto usein kuvittelee, että verkko-opetus säästää oppilaitoksen taloudellisia resursseja eikä vaadi opettajalta vastaavaa aikaa, kuin saman asian lähiopetus. Kuitenkin useimmat kokeneemmat verkko-opettajat tietävät, että vastaavan tasoisen opetuksen antaminen verkossa syö opettajalta enemmän aikaa, kuin sen järjestäminen perinteisenä lähiopetuksena. Verkossa vuorovaikutus on hitaampaa kuin kasvokkain tapahtuvassa viestinnässä. Vuorovaikutukseen käytettyä aikaa lisää muun muassa seuraavat seikat:

1. Kirjoittaminen on hitaampaa kuin puhuminen
2. Lukemista verkossa on paljon enemmän kuin lähiopetuksessa
3. Tehtävien ohjeistus on oltava täsmällisempää, koska ohjeistusta ei pysty ”lennosta” täsmentämään
4. Palautetta annetaan yleensä opiskelijalle myös enemmän henkilökohtaisesti

Nurmisen ja Suomelan mukaan ”*On siis selvää, että verkko-opetus ei vähennä opettajan työaikaa, vaan pikemminkin lisää sitä. Lisäaika kuitenkin hyödyttää opiskelijaa, koska hän saa usein henkilökohtaisempaa palautetta kuin luokkahuoneessa*” Heidän analyysinsä perusteella suurin osa opettajan ajasta, eli 40-55% verkko-opinnoissa kuluu keskustelupalstalla. (Nurmela;ym., 2005 s. 81)

Myös synkronisessa opetuksessa opetukseen on varattava lähiopetusta enemmän aikaa. Kouluttajana verkossa – menetelmät ja tekniikat -kirjassa todetaan, että video etäopetukseen on varattava 10-20% enemmän aikaa, kun vastaavan asian lähiopetukseen. (Saarinen;ym., 2002 s. 68) Tämä johtunee siitä, että opettajan täytyy samalla hoitaa tekniikkaa opetuksen aikana ja toisaalta myös puheenvuorojen välille syntyvien pidempien taukojen johdosta.

5.6 Asynkroninen opetus

Asynkronisessa verkko-opetuksessa ei aina välttämättä osata hyödyntää verkon suomia mahdollisuuksia keskustelulle. Joissakin tapauksissa verkkokurssista tulee vanhojen kirjekurssien korvaajia, jossa vain menetelmä kirjeiden lähettämiseksi on muuttunut. Verkkokurssin opettajan kannattaakin alusta asti, ja erityisesti alussa, käyttää opiskelijoiden aikaa enemmän keskusteluissa kuin valmiissa tehtävissä. Tämä tukee myös ryhmäkulttuurin ja vuorovaikutuksellisen opiskeluilmapiirin syntymistä.

Monille opiskelijoille asynkroninen verkko-oppiminen luo mahdollisuuksia osallistua vuorovaikutteiseen opiskeluun paremmin kuin muut menetelmät. Opiskelijalla on aikaa miettiä ja antaa vastauksensa rauhassa ihan eri tavalla kuin kasvokkain tapahtuvassa viestinnässä.

Yhtenä opiskelun mittarina on perinteisesti pidetty läsnäoloa. Monilla opettajilla saattaa olla verkossa pelkona se, jos kokoajan ei saada jonkinlaista suoritusta näytöksi läsnäolosta, oppimista ei tapahdu. Tällöin opiskelijalta vaaditaan helposti liikaa. Häntä työllistetään lukuisilla pikkutehtävillä ja suoritteilla. (Nurme-

la;ym., 2005 s. 14 ja 82). Toisaalta liian väljä aloitus saattaa antaa opiskelijalle tunteen siitä, että kyseisellä kurssilla ei tarvitse jatkossakaan tehdä juuri töitä. Asynkronisessa verkko-opetuksessa on tärkeää saada opiskelija sisäistämään sosiokonstruktioivinen oppimiskäsitys. Individualismin sisäistänyt opiskelija voi nähdä verkkokeskustelut lörpöttelynä ja ajan hukkana, eikä välttämättä hahmota keskustelujen keskeisyyttä oppimisessa. (Haasio;ym., 2001 s. 31)

Konstruktioivisessa opetuksessa tavoitteiden saavuttamisen kannalta on oleellista, kuinka reflektiivinen ohjaus onnistuu ja mitkä ovat ylipäänsä tämän ohjauksen ongelmakohdat ja keinot. Päivi Mäkinen on määritellyt reflektiivistä ohjausta seuraavasti: *"Reflektiivinen ohjaus on opiskelijan älyllisen toiminnan aktivoimista ja tukemista. Työssä tärkeintä on ohjaajan oma reflektiivinen asenne ja toimintatapa"* (Nurmela;ym., 2005 s. 7 ja 8)

Verkossa oppimisprosessin jäsentäminen ei ole välttämättä ainakaan alkuvaiheessa kovinkaan helppoa opiskelijalle. Oppiminen verkossa – kirjassa todetaan, että *"Mikäli jompikumpi, opettaja tai oppija ei panosta tarpeeksi oppimiseen, kokonaisuus kärsii vieläkin enemmän kuin perinteisessä oppimisprosessissa"* (Haasio;ym., 2001 s. 15) Opiskelijalla on siis vastuu omasta oppimisestaan, mutta opettajan täytyy kuitenkin kyetä ohjaamaan oppimisprosessia myös verkossa. Oppimisprosessin ohjaus vaatii opettajalta melko suurta työpanosta verkkoympäristössä.

Verkko-opettajan on hyvä huomioida, että osa opiskelijoista syttyy kuitenkin keskusteluun hitaammin kuin toiset. He saattavat olla alussa vain keskustelun tarkkailijoita ja jättää omien mielipiteidensä kirjoittamisen vähemmälle. Tämä ei siltikään vähennä oppimista heidän osaltaan. Tässä opettajalla onkin vaikea tehtävä, kuinka tunnistaa tällainen opiskelija ja erottaa sellaisesta, joka ei aktiivisesti osallistu edes kirjoittelun seurantaan. Verkko-oppimisalustoilla on opiskelijoiden toiminnan seurantaan olemassa kyllä työkaluja, mutta näidenkin käyttö saattaa tuntua jossain kohtaa hieman eettisesti arveluttavalta ns. kyttäämiseltä. Ainakin tällaisten työkalujen käytöstä kannattaa tiedottaa opiskelijoita etukäteen sekä perustella näiden käyttö.

Asynkronisessa opetuksessa opettajalta ja opiskelijalta edellytetään perinteisestä poikkeavaa viestin tulkintaa ja viestintästrategiaa, koska kirjoitetusta viestistä puuttuvat oleelliset oheisviestinnän ulottuvuudet kuten eleet, tauot, katsekontakti ja äänen sävyt. (Haasio;ym., 2001 s. 32)

5.7 Synkroninen opetus

Synkroninen verkossa tapahtuva etäopetus, jolla tässä työssä tarkoitetaan erilaisten etäneuvottelujärjestelmien käyttöä opetuksessa, on teknisesti hyvinkin vaativaa ja alkuvalmisteluihin kannattaa kiinnittää huomioita. Opiskelijoille kannattaa järjestää esim. alkuhaastattelut verkko-oppimisalustaa hyödyntäen. Näin saadaan jokaisen kohdalla yksittäin varmistettua laitteiden toimivuus, ennen varsinaisen yhteisen opetustilanteen alkua. Sillä niin opettajan kuin opiskelijoidenkin kannalta on erittäin epämiellyttävää ja jopa verkko-oppimisesta vieraannuttavaa, jos tunnin aluksi käytetään pitkä aika siihen, että saadaan kaikkien yhteydet ja laitteet toimimaan.

Kuten aiemmin todettiin, myös synkroninen opetus verkossa on hitaampaa, kuin vastaava kasvokkain tapahtuva opetus. Näin ollen täytyykin miettiä tarkoin, tuoko opetuksen siirtäminen verkkoon jotain sellaista lisäarvoa mitä ei perinteisemmällä menetelmällä saavuteta vai onko kyseessä vain teknisen osaamisen esitleminen. (Saarinen;ym., 2002 s. 75)

Synkronisella verkko-opetuksella on paikasta riippumattomuuden lisäksi myös kuitenkin joitakin etuja perinteiseen luokkaopetukseen verrattuna. Verkkoluokassa on mm. yhteinen taulu, johon opiskelijat voivat piirtää tai kirjoittaa ideoitaan. Tavallisessa luokassa taulu on kaukana ja sinne on ehkä joillakin vaikea mennä. Verkkoluokassa se on jokaisen käden alla. Myös sellainen arka puhuja, joka ei vielä ole halukas esiintyjä voi esittää ajatuksiaan chat-tekniikalla. (Yli-Luoma;ym., 2005 s. 17) Chat tekniikalla kaikki voivat esittää opettajalle kysymyksiä koko esityksen ajan, ja opettaja voi myös poimia chatista kysymyksiä tunnin kulkuun sopivalla hetkellä.

Verkkoluokkaa voi käyttää myös niin kuin muitakin koulun luokkia. Opiskelijat voidaan jakaa välillä ryhmiin työstämään omia töitä pienemmällä porukalla tai keskustelemaan opeteltavasta aiheesta ja palata taas esittelemään tuotoksiaan kaikille yhteiseen tilaan.

Mikäli verkkoluokkaa aiotaan hyödyntää perinteiseen luento-opetukseen, on hyvä huomioida, että eräiden tutkimusten mukaan ihminen pystyy intensiivisesti seuraamaan luentoesitystä vain noin kahdeksan minuutin ajan. Tämän jälkeen on pidettävä 15 minuutin mittainen aktivointitauko tekemällä jotain aivan muuta. Kokemuksen perusteella videoetäopetuksen seuraaminen edellyttää vielä intensiivisempää keskittymistä vastaavan opetuksen seuraaminen luentosalissa. (Saarinen;ym., 2002 s. 67)

5.8 Asynkronisen ja synkronisen verkko-opetuksen yhdistäminen

Ehkä paras tapa verkko-opintojen järjestämiseen on yhdistää sekä asynkronista että samanaikaisopetusta ainakin jollain tavalla yhteen. Tässä menetelmässä paikasta riippumattomuus säilyy ja osittain saadaan hyödynnettyä myös ajasta riippumattomuutta kuitenkin mahdollistaen reaaliaikaisenkin kommunikoinnin. Tällöin ei välttämättä koko luokan tarvitse kokoontua yhteen vaan synkronista keskustelua voidaan käydä myös ryhmissä.

Yhtenä verkkoluokan käyttömahdollisuutena on esim. ryhmän yhteinen virtuaalityöhuone, jota voi käyttää sekä asynkronisesti että synkronisesti. Tässä mallissa opiskelijoilla on vähän niin kuin yhteinen työhuone, johon kukin voi tulla haluamanaan aikana ja jättää huoneeseen omia materiaalejaan sekä viestejä muiden käytettäväksi. Toisaalta toisinaan voidaan sopia yhteisestä ajankohdasta jolloin verkkotyöhuoneessa tavataan yhteisesti ja voidaan keskustella videoyhteyden tai ainakin ääniyhteyden avulla. Keskustelua voi käyttää myös silloin, kun työhuoneeseen satutaan muuten vaan yhtä aikaa aivan samoin kuin yhteisen työn tekemiseen käytettävää yhteistä fyysistä työhuonettakin käytettäisiin.

5.9 Palautteen antaminen verkko-opinnoissa

Palaute on opiskelijalle erittäin tärkeää verkko-opiskelussa. Sen tärkeys vielä korostuu, kun opiskelija ei voi nähdä opettajan palautetta esim. tämän ilmeestä. Kuten aiemmin todettiin, verkko-oppiminen vie opettajalta enemmän aikaa, kuin vastaavassa lähiopetuksessa. Verkossa opettajan kannattaakin ajan säästämiseksi hyödyntää palautteen antamisessa myös opiskelijoita. Toisten opiskelijoiden antama vertaispalaute on parhaimmillaan yhtä rakentavaa ja tehokasta kuin opettajankin antama palaute.

Yhtenä hyvänä vaihtoehtona palautteeksi, on mallivastusten antaminen. Opettaja voi tehdä tehtävään mallivastauksen, jonka opiskelija saa automaattisesti luettavakseen palautettuaan tehtävän. Tämä auttaa opiskelijaa reflektoimaan omaa osaamistaan tehtävässä ja toimii hyvänä palautteena joissakin tehtävissä.

6 YHTEENVEETO

6.1 Verkko-opettajan huoneentaulu

1. Miksi verkkoon? Perusteet ennen tekniikan valintaa
2. Opiskelijoiden aktivointi ja motivointi kurssin alussa antaa suunnan tulevaan.
3. Aloita aiheen käsittely esim. luokahuoneessa ja syvennä verkko-keskustelussa
4. Ole saatavilla opettajana, ohjaajana, tutorina, oppaana
5. Anna palautetta ja seuraa mitä verkossa tapahtuu
6. Varmista että sinä ja opiskelijat osaavat tekniikan ja TVT:n palaset toimivat
7. Älä tee kirjekurssia, panosta vuorovaikutukseen
8. Aikaa ja resursseja on varattava enemmän kuin vastaavaan lähiopetukseen
9. Harkitse tarkkaan: avoimesti vai suljetussa ympäristössä?
10. Luo sellaisia tehtäviä jotka synnyttävät helposti keskustelua

6.2 Johtopäätökset

Kukaan ei voi luetella verkko-opetuksen tuomia kaikkia hyötyjä ja haittoja, vaan jokaisen tulee ne itse omakohtaisia kokea. Jokainen opettaja kokee sekä hyödyt että haitat, positiiviset ja negatiiviset asiat. Eri ryhmissä ja eri aihealueella verkko-opetus toimii paremmin kuin toisissa. Kannattaa valita sellaisia verkko-opetuksen välineitä joita osaa itse hyödyntää, jotka sopivat opetettavaan sisältöön ja mistä näkee olevan lisäarvoa opetuksessa. Verkko-opetus ei ole yksin puurtamista, parhaillaan se on tiimiytymistä ja yhteisöllisyyttä, missä koko oppilaitoksella on mahdollisuus muuttaa ja kehittää toimintaa.

Vuonna 2009 julkaistussa artikkelissa virolaiset tutkijat esittivät neljä skenaariota miten sosiaalinen media tulee liittymään korkeakouluopetukseen. Kaksi skenaariota ennustaa oppimisalustojen ja sosiaalisen media yhdistyvän niin, että oppimisalustat avautuvat, tai nykyiset sisältävät enemmän sosiaalisen median työkaluja. Kaksi muuta skenaariota on radikaalimpaa. Toinen skenaariota unohtaa oppimisalustat ja opettajat sekä opiskelijat yhdessä räätälöivät sopivan oppimisympäristön tarjolla olevista sosiaalisen media työkaluista. Toinen ennustaa tapaa missä opiskelijat ja opettajat rakentavat yhdessä oppimisympäristön koulutuksen lopputuloksena. (Suominen 2011, 16)

Vaikka verkko-opetuksessa on paljon samoja elementtejä kun kasvokkain tapahtuvassa opetuksessa, vaatii verkko-opetus opettajalta uudenlaista ajattelua, asennetta ja sisällön tuotantoa opetukseen. Verkko-opetuksen perusasiat on hyvä pitää muistissa verkko-opettajan urapolun alussa. Vahvuuksien kautta haetut verkko-opetuksen hyödyt auttavat pääsemään alkuun. Kokemuksen myötä, kuten missä tahansa uuden oppimisessa, oma tapa opettaa verkossa muotoutuu saavutettujen hyötyjen sekä onnistumisten kautta.

LÄHTEET

Joutsenvirta, Taina, Kukkonen, Arja. 2009. Sulautuva opetus. Uusi tapa opiskella ja opettaa. Helsinki. Oy Yliopistokustannus.

Lehtinen, Erno. 1997. Verkkopedagogiikka. Helsinki. Edita Oy.

Tella, Seppo, Vahtivuori, Sanna, Vuorento, Anu, Wager, Petra, Oksanen, Ulla. 2001. Verkko opetuksessa – opettaja verkossa. Helsinki. Edita Oyj.

Suominen, Riitta, Nurmela, Satu. 2011. Verkko-opettaja. Helsinki. WSOYpro Oy.

Lytras, M.D & all. 2010. Technology enhanced learning. 2010. Berlin, Germany. Sringer-Verlag.

Kaarevaara, Samuli. 2009. Helsinki. Oy Finn Lectura Ab

Haasio, A. Piukkula, J. 2001. Oppiminen verkossa. Saarijärvi: BTJ kirjastopalvelu Oy.

Heinonen, S. 2009. Sosiaalinen media - Avauksia nettiyhteisöjen maailmaan ja vuorovaikutuksen uusiin muotoihin. Helsinki.

Leinonen, A. M. 2008. Ammatillinen opettajuus kansallisessa verkko-opetuksen kehittämishankkeessa - akateeminen väitöskirja. Hämeenlinna. Tampereen yliopisto.

Nurmela, S. & Suominen, R. 2005. Verkko-opettajaksi viikossa. Turku. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

Saarinen, J. Varis, T. Vainio, L. Rintala, M. Piipari, M. Nokelainen, P. 2002. Kouluttajana Verkossa - menetelmät ja tekniikat. Hämeenlinna. Hämeen ammattikorkeakoulu.

Yli-Luoma, P. V. Pirkkalainen, L. 2005. Verkko-oppimisen työvälineitä. Naantali: IMDL Oy Ltd.

Kalliala, Eija & Toikkanen, Tarmo. 2012. Sosiaalinen media opetuksessa. Finn Lectura

Suominen, Riitta, Nurmela, Satu, Verkko-opettaja. 2011. Sanoma Pro.

Toikkanen, Tarmo, Oksanen, Ville, Opettajan tekijänoikeusopas, 2011, FinnLectura, Porvoo

Opetushallitus, Sosiaalisen median opetuskäytön suositukset, 27.2.2012, 1/400/2012.

Kopiosto, <http://www.kopiraitti.fi/>